

Οι επιπτώσεις στα πιστωτικά ιδρύματα από την εφαρμογή στην πράξη των διατάξεων του Παραρτήματος 4 της ΠΔ/ΤΕ 2577/9.3.2006

ΤΟΥ **ΘΑΝΟΥ ΣΤΕΦΑΝΙΔΗ**

Head of Compliance and Audit, HSBC Bank plc – Greece και ACO Greece του Ομίλου HSBC

Αισθάνομαι μεγάλη χαρά που μου δίνεται η ευκαιρία να παρουσιάσω τις απόψεις μου επί ενός θέματος που εκτιμώ ότι έχει απασχολήσει όλον τον τραπεζικό τομέα στην Ελλάδα το τελευταίο τρίμηνο: την εφαρμογή δηλαδή, της Απόφασης 231/4/13.10.2006 της Επιτροπής Τραπεζικών και Πιστωτικών Θεμάτων της Τράπεζας της Ελλάδος ως Παράρτημα 4 της Πράξης Διοικητή 2577/9.3.2006 και τις επιπτώσεις που αυτή θα έχει στα πιστωτικά ιδρύματα και τους συναλλασσόμενους με αυτά.

Με τη δημοσίευση της Απόφασης 231 το Νοέμβριο 2006, η Τράπεζα της Ελλάδος έκανε μια δυναμική και αποφασιστική κίνηση προς το μέλλον, δίνοντας ένα προβάδισμα στη χώρα μας έναντι των υπολοίπων κρατών-μελών, με την ενσωμάτωση στο εθνικό μας κανονιστικό πλαίσιο των διατάξεων της Οδηγίας 2005/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την πρόληψη της χρησιμοποίησης του χρηματοπιστωτικού συστήματος για τη νομιμοποίηση εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες και για τη χρηματοδότηση της τρομοκρατίας (3η Οδηγία). Ταυτόχρονα η Τράπεζα της Ελλάδος ανταποκρίθηκε με την Απόφαση αυτή σε πρόταση που περιλαμβάνεται στην έκθεση του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (IMF), που δημοσιεύτηκε τον Ιανουάριο του 2006, σύμφωνα με την οποία η συνολική αποτελεσματικότητα στον τομέα της πρόληψης και καταστολής της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες έπρεπε να ενισχυθεί.

Οι επιπτώσεις που μια τέτοια πρωτοβουλία έχει για τη χώρα μας είναι αναμφισβήτητα θετικές, καθώς συμβάλλει στην ενίσχυση της εκτίμησης που επιθυμεί να απολαμβάνει η Ελλάδα από τους αρμόδιους φορείς της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι επιπτώσεις όμως αυτές συνοδεύονται και από σημαντικές προκλήσεις, στις οποίες ο τραπεζικός τομέας αγωνιά να ανταποκριθεί επάξια, στην προσπάθεια να επιτύχει μια αρμονική ισορροπία μεταξύ της πιστής

εφαρμογής των εν λόγω διατάξεων της Τράπεζας της Ελλάδος και της διατήρησης της ανταγωνιστικότητάς του, τόσο στην εγχώρια όσο και στη διεθνή αγορά.

Έχοντας υπόψη τις πιο πάνω, εν μέρει αντιτιθέμενες, επιπτώσεις θα ήθελα στη συνέχεια να αναφερθώ σε ορισμένα κύρια, κατά την εκτίμησή μου, σημεία των διατάξεων της Απόφασης 231, των οποίων η εφαρμογή στην πράξη θα έχει σημαντικό αντίκτυπο στα πιστωτικά ιδρύματα και κατ' επέκταση και στην πελατεία τους.

Αναγνώριση και πιστοποίηση της ταυτότητας του πελάτη (customer identification-verification)

Μια υποχρέωση που τα τελευταία χρόνια επιβαρύνει όλο και περισσότερο τα πιστωτικά ιδρύματα με σύνθετες και χρονοβόρες διαδικασίες που έρχονται σε αντίθεση με την επιτακτική ανάγκη τους να αυξήσουν, ή έστω να διατηρήσουν, το μερίδιό τους σε μια αγορά που γίνεται ολοένα πιο ανταγωνιστική, με το λιγότερο δυνατό κόστος και γραφειοκρατία.

Κατανοητός, βεβαίως, ο στόχος της Τράπεζας της Ελλάδος και δεν μπορεί παρά να είναι απόλυτα αποδεκτός από τα πιστωτικά ιδρύματα, τα οποία ασφαλώς θα συμβάλλουν στην κοινή προσπάθεια καταπολέμησης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας «εκπαιδύοντας», εκτός των άλλων, το συναλλακτικό κοινό επί της ευρύτερης σημασίας της «πιστοποίησης της ταυτότητας». Οι συναλλασσόμενοι θα πρέπει να διδαχθούν ότι επιβάλλεται, πλέον, να εντάξουν στην τραπεζική πρακτική τους την ανάγκη να φέρουν μαζί τους, όταν επισκέπτονται ένα πιστωτικό ίδρυμα, μια σειρά από έγγραφα για να αποδείξουν τα απαιτούμενα προσωπικά τους στοιχεία που μέχρι τώρα είχαν συνηθίσει απλά να «διδλώνουν». Ανάλογες υποχρεώσεις έχουν πλέον και οι εταιρείες, και κυρίως οι υπεράκτιες, που πρέπει να υποβάλουν επιπλέον νομιμοποιητικά έγγραφα.

Πιστεύω πως πολλοί από εμάς που ήμασταν στον τραπεζικό τομέα το 1995, όταν εκδόθηκε ο Νόμος 2331, θα θυμόμαστε τη σθεναρή αντίσταση που είχε αρχικά προβάλλει το συναλλακτικό κοινό στο να δώσει την ταυτότητά του στα πιστωτικά ιδρύματα για να κρατηθεί μια φωτοτυπία στα αρχεία των τελευταίων – κάτι που όμως ξεπεράστηκε με την πάροδο του χρόνου. Εδώ και αρκετά χρόνια δεν αποτελεί αυτό λόγο διένεξης μεταξύ πιστωτικών ιδρυμάτων και συναλλασσομένων.

Κατά τον ίδιο λοιπόν τρόπο εκτιμώ ότι η αναμενόμενη αρνητική στάση των συναλλασσομένων στο αρχικό στάδιο εφαρμογής της Απόφασης 231 θα μεταβληθεί με την πάροδο του χρόνου. Οι δυσκολίες θα είναι, ομολογουμένως, αρκετές, κυρίως για τους «πωλητές» των πιστωτικών ιδρυμάτων, τη λεγόμενη «μπροστινή γραμμή», καθώς προφανώς θα αποτελεί ανασχετικό παράγοντα της πώλησης το να επιμείνουν να προσκομίσουν οι πελάτες τα έγγραφα, είτε προσωπικά είτε εταιρικά, που πλέον απαιτούνται.

Οι εν προκειμένω Κανονιστικές Διατάξεις της Τράπεζας της Ελλάδος έχουν «τρέξει» πολύ πιο γρήγορα απ' ό,τι οι συνήθειες και η κουλτούρα του συναλλακτικού κοινού στην Ελλάδα μπορούν να αφομοιώσουν, με αποτέλεσμα να καλούνται σήμερα τα πιστωτικά ιδρύματα να βρουν τρόπους να καλύψουν τη διαφορά σε μηδενικό χρόνο και χωρίς κόστος.

Παρά ταύτα, όσο και ανυπέρβλητες να μοιάζουν στο στάδιο που βρισκόμαστε σήμερα οι δυσκολίες, είμαι πεπεισμένος ότι σε μερικούς μήνες θα αποτελούν παρελθόν. Προς αυτή την κατεύθυνση αναμένεται να συμβάλει σημαντικά και το διατραπεζικό φυλλάδιο που εκπονήθηκε με πρωτοβουλία της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών, και το οποίο με τρόπο απόλυτα κατανοητό ενημερώνει το συναλλακτικό κοινό για τις νέες του υποχρεώσεις έναντι των πιστωτικών ιδρυμάτων. Ευκαταίο θα ήταν, στην επόμενη έκδοση του εν λόγω διατραπεζικού φυλλαδίου, να συμμετέχει και η Τράπεζα της Ελλάδος, η οποία με το κύρος της και το σεβασμό που απολαμβάνει στην ελληνική κοινωνία μπορεί να δώσει πρόσθετη αξία και βαρύτητα στην εν λόγω πρωτοβουλία.

Άλλο ένα πλεονέκτημα της εφαρμογής της πιστοποίησης της ταυτότητας του πελάτη βάσει αξιόπιστων εγγράφων σε αυτήν τη δεδομένη χρονική στιγμή είναι το γεγονός ότι προετοιμάζει τη χώρα μας καλύτερα για την ενσωμάτωση στο κανονιστικό μας πλαίσιο των σχετικών διατάξεων της 3ης Οδηγίας, καθώς έτσι καλύπτεται έγκαιρα ένα σημαντικό μέρος της πορείας που έτσι κι αλλιώς θα πρέπει να διανύσουμε. Συγχρόνως, όμως, δίνει –έστω πρόσκαιρα– και ένα ανταγωνιστικό πλεονέκτημα σε πιστωτικά ιδρύματα σε άλλες χώρες κράτη-μέλη, στις οποίες δεν έχουν εφαρμοστεί ακόμα τα ανάλογα μέτρα. Σε μια εποχή όπου τα σύνορα δεν αποτελούν πλέον εμπόδιο στη διασυνωριακή ροή των κεφαλαίων, η πιθανότητα να διαφύγουν κεφάλαια εκτός Ελλάδος λόγω της γραφειοκρατίας, έστω και για τους μήνες που θα χρειαστούν για να εφαρμοστούν τα αντίστοιχα μέτρα σε όλα τα κράτη-μέλη, είναι υπαρκτή. Ομολογουμένως, όμως, εξίσου υπαρκτή είναι και η ικανότητα των στελεχών των πιστωτικών ιδρυμάτων στη χώρα μας να μεθοδεύσουν τη μετάβαση στα νέα δεδομένα της 3ης Οδηγίας κατά τέτοιο τρόπο ώστε να διατηρηθεί η ισορροπία στην αγορά.

Προσέγγιση με βάση τον κίνδυνο (risk-based approach)

Το επόμενο σημείο της Απόφασης 231 στο οποίο θα ήθελα να σταθώ αφορά την προσέγγιση για την αποτροπή του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας με βάση τον κίνδυνο (risk-based approach).

Αυτού του είδους η προσέγγιση παρέχει διόλου ευκαταφρόνητες δυνατότητες στα πιστωτικά ιδρύματα, καθώς τους δίνεται η ευκαιρία να προσαρμόσουν στα δικά τους δεδομένα την πολιτική και τις διαδικασίες που απαιτούνται εν προκειμένω να εφαρμοστούν. Κατ' αυτόν τον τρόπο το κάθε πιστωτικό ίδρυμα έχει λύσεις απόλυτα προσαρμοσμένες στις ανάγκες του και δεν περιορίζεται στα πλαίσια μιας δογματικής και άκαμπτης γενικής πολιτικής.

Όπως βέβαια συμβαίνει με τις περισσότερες μακροπρόθεσμες επενδύσεις, έτσι και σε αυτήν την περίπτωση τα πιστωτικά ιδρύματα θα πρέπει αρχικά να πραγματοποιήσουν μία σημαντική, από πλευράς κόστους, εργασίας και οργάνωσης, επένδυση σε μηχανογραφικά συστήματα και εκπαίδευση ανθρώπινου δυναμικού, έτσι ώστε να οικοδομήσουν το μηχανισμό που απαιτείται για την κατάταξη της πελατείας του σε κατηγορίες κινδύνου, τον εντοπισμό των ειδικών κινδύνων κατά πελάτη, προϊόν και συναλλαγή και τη διαρκή παρακολούθηση και έλεγχο των λογαριασμών και συναλλαγών.

Είναι σίγουρο πάντως ότι τα πιστωτικά ιδρύματα την επένδυση αυτή θα την αποσβέσουν σύντομα και η υποχρέωση να στήσουν τον πιο πάνω μηχανισμό εντός ολίγων μηνών θα τα ωθήσει στη βέλτιστη αξιοποίηση των απαιτούμενων πόρων για να υλοποιηθεί ένα έργο που, υπό διαφορετικές συνθήκες, θα πραγματοποιούνταν με αργούς ρυθμούς. Αξίζει επίσης να θυμόμαστε ότι το έργο αυτό είναι ένα σημαντικό εργαλείο για το κάθε πιστωτικό ίδρυμα, καθώς έχει πολλαπλά οφέλη. Είναι ένας σύγχρονος τρόπος για την καταπολέμηση του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, καθώς: α) βασίζεται λιγότερο στην κοστοβόρα χειρωνακτική παρακολούθηση των συναλλαγών και λογαριασμών και περισσότερο στην αυτοματοποιημένη παρακολούθησή τους βάσει σύνθετων παραμέτρων, β) δίνει ευκαιρίες πώλησης στους πωλητές του πιστωτικού ιδρύματος, καθώς συμβάλλει στην καλύτερη κατανόηση της ευρύτερης εικόνας (profile) οικονομικής επιφάνειας και συναλλακτικών/επενδυτικών συνθηκών του πελάτη, και γ) προστατεύει το συμφέρον και την ακεραιότητα της πελατείας του πιστωτικού ιδρύματος, καθώς ελαχιστοποιεί τον κίνδυνο χρησιμοποίησης των λογαριασμών τους από επίδοξους εγκληματίες.

Ένα ακόμα πλεονέκτημα της προσέγγισης με βάση τον κίνδυνο είναι ότι δίνει την ελευθερία σε κάθε πιστωτικό ίδρυμα να ορίσει την έκταση και το βαθμό δέουσας επιμέλειας, επικαιροποίησης αρχείου και συνεχούς παρακολούθησης που θα υιοθετήσει για τον κάθε πελάτη του, ανάλογα με το πλήθος και την ποιότητα πληροφοριών που έχει γι' αυτόν κάθε στιγμή.

Έτσι ίσως είναι δυνατό να αποφευχθεί και το φαινόμενο της διενέργειας συνεχών επιτόπιων ελέγχων σε όλα τα πιστωτικά ιδρύματα από την Τράπεζα της Ελλάδος, ώστε τα πρώτα να μπορέσουν να επωφεληθούν από μία εποπτεία που μπορεί μεν να είναι ενισχυμένη, σε σχέση με το παρελθόν, αλλά θα χαρακτηρίζεται από την κριτική αξιολόγηση της ποιότητας της πολιτικής και της πληρότητας/αποτελεσματικότητας των διαδικασιών που το κάθε πιστωτικό ίδρυμα θα έχει εν τω μεταξύ αναπτύξει και εφαρμόσει.

Η υποχρέωση ανάπτυξης και υιοθέτησης, μέχρι τις 31 Μαΐου 2007, πληροφοριακού ηλεκτρονικού συστήματος και διαδικασιών λειτουργίας για τη διαβάθμιση πελατών, προϊόντων και συναλλαγών σε κατηγορίες κινδύνου και για τη διαρκή παρακολούθηση λογαριασμών και συναλλαγών με βάση τον κίνδυνο, είναι ίσως μία από τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν αυτόν τον καιρό τα πιστωτικά ιδρύματα στη χώρα μας. Συγχρόνως, όμως, αποτελεί και μία ευκαιρία εκπαίδευσης του προσωπικού τους και συνεχούς βελτίωσης της λειτουργίας τους, καθώς είναι μια διαδικασία που δεν σταματά στις 31 Μαΐου 2007, αλλά αντίθετως απαιτεί συνεχή επανέλεγχο και αναθεώρηση για να συμβαδίζει με τις εξελίξεις και μεταβολές της χρηματοοικονομικής αγοράς και των συναλλακτικών πρακτικών.

Πολιτική αποδοχής πελατών (customer acceptance policy)

Το τελευταίο σημείο στο οποίο θα ήθελα να αναφερθώ αποτελεί και αυτό τμήμα της προσέγγισης με βάση τον κίνδυνο: αναφέρομαι στην υποχρέωση ανάπτυξης και εφαρμογής μιας πολιτικής αποδοχής νέων πελατών.

Παρ' ότι είναι η πρώτη φορά που εισάγεται ρητά η υποχρέωση αυτή σε Απόφαση της Τράπεζας της Ελλάδος για την πρόληψη του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας, θεωρώ πως, ως φιλοσοφία, υπήρχε ανέκαθεν, έστω έμμεσα στους διάφορους σχετικούς με το θέμα Κανονισμούς της. Μπορεί τα πιστωτικά ιδρύματα να μην είχαν καταγράψει ποτέ ποια ήταν τα χαρακτηριστικά πελατών και συναλλαγών μη αποδεκτού κινδύνου, αλλά στην πραγματικότητα εφαρμόζαν μια ανάλογη πολιτική, καθώς δεν δέχονταν να συνάψουν συμβατική σχέση με έναν υποψήφιο πελάτη, ο οποίος δεν πληρούσε κάποια, μη ρητώς πάντοτε καθοριζόμενα, κριτήρια.

Η καταγραφή όμως της εν λόγω πολιτικής σε ενιαίο κείμενο θα γίνει κτήμα όλων των εμπλεκόμενων στο άνοιγμα λογαριασμών υπαλλήλων, θα εξασφαλίσει ενιαία εφαρμογή και θα προφυλάξει τα πιστωτικά ιδρύματα από λάθη και παραλείψεις που θα επέτρεπαν την αποδοχή πελατών επικίνδυνων για τη φήμη και την ακεραιότητά τους.

Συμπεράσματα

Εκτιμώντας συνολικά τις αναμενόμενες επιπτώσεις, θετικές ως επί το πλείστον, της εφαρμογής στην πράξη της Απόφασης 231 της Τράπεζας της Ελλάδος, θα συμφωνήσω με την άποψη που διατυπώνεται στην εν λόγω Απόφαση, ότι «η συλλογή και η κατοχή επαρκών πληροφοριών για έναν πελάτη, η χρήση τους για την εξακρίβωση της ταυτότητάς του, καθώς και η αξιολόγηση της συνολικής του εικόνας (profile) αποτελεί τη βάση όλων των διαδικασιών πρόληψης του ξεπλύματος χρήματος και της χρηματοδότησης της τρομοκρατίας και το πιο αποτελεσματικό μέσο για την προστασία από αρνητικές επιπτώσεις στη φερεγγυότητα και τη φήμη των εποπτευόμενων ιδρυμάτων».

Η ενισχυμένη εποπτεία του τραπεζικού τομέα από την Τράπεζα της Ελλάδος αποτελεί παράγοντα διασφάλισης της ομαλής λειτουργίας του και εξασφαλίζει την εύρυθμη λειτουργία των πιστωτικών ιδρυμάτων και την προστασία των συμφερόντων των πελατών τους. Η επιβολή κανονιστικών μέτρων οφείλει πάντως να είναι πάντοτε εστιασμένη σε συγκεκριμένα προβλήματα και να είναι πρακτικά εφαρμόσιμη και αποτελεσματική. Πάνω απ' όλα, όμως, να συμβάλλει στην ανταγωνιστικότητα, τοπική και διεθνή, των τραπεζών που λειτουργούν στην Ελλάδα.

Για τους προαναφερθέντες λόγους, οι κανονιστικές ρυθμίσεις δεν θα πρέπει να επιφέρουν υπέρμετρο κόστος εφαρμογής στα πιστωτικά ιδρύματα που καλούνται να συμμορφωθούν. Επίσης, θα πρέπει να εποπτεύεται η εφαρμογή τους με την ίδια ακριβώς αυστηρότητα προς κάθε κατεύθυνση. Πριν απ' όλα, όμως, θα πρέπει της καθιέρωσης οποιωνδήποτε ρυθμίσεων να προηγείται εκτεταμένη διαβούλευση με τους ενδιαφερόμενους φορείς. Κάτι που η Τράπεζα της Ελλάδος έπραξε με ιδιαίτερη ευαισθησία κατά το χρόνο που προηγήθηκε της έκδοσης της Απόφασης 231, «τείνουσα ευήκοον ους» στις παρατηρήσεις και τους προβληματισμούς των πιστωτικών ιδρυμάτων όπως αυτοί της μεταφέρονταν μέσω του άρτια οργανωμένου μηχανισμού διαβούλευσης της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών.